

DEN STORE BANYAN –
FICUS BENGHALENSIS L. (MORACEAE)
ET LIVSKRAFTIGT SYMBOL FOR INDISK
DENDROLOGI OG FOR INDIA BOTANIC
GARDEN, KOLKATA

af

MICHAEL STERLL
SNM, Botanisk Have & Museum
DK-1123 København K.
michaels@snm.ku.dk

The Great Banyan – *Ficus benghalensis* L. (Moraceae)
A most vigorous symbol of Indian dendrology and the India Botanic
Garden, Kolkata

Key words: Strangler-figs, colonial and economic botany, shellac, Nathaniel Wallich and the genera *Ficus* and *Hooker*.

Et enestående træ. På nabogrunden ved oberstløjtnant Robert Kyds (1746-93) sommervilla ved Hooglyfloden på den sure og saltmættede jord udenfor Calcutta voksede en palmyrapalme, *Borassus flabellifer* L. (Palmae). I sommeren 1782 efterlod en fugl en klat i palmens top, og fra den spirede det lille træ, der skulle blive til et af denne verdens bedst kendte og oftest portrætterede. (Fig. 1.)

I 1854 udgav Joseph Dalton Hooker sin berømte, og nærmest ubetalelige, *Himalayan Journals; or, Notes of a Naturalist in Bengal, the Sikkim and Nepal Himalayas, the Khasia Mountains &c.* Heri giver han en grundig omtale af træet, der allerede dengang havde vundet berømmelse såvel lokalt som internationalt. Da den yngre Hookers omtale er meget charmerende, og da hans renommé som en yderst kompetent og pålidelig botaniker er almindeligt anerkendt, vil hans omtale blive gengivet i sin fulde ordlyd:

*The great Banyan tree (*Ficus indica*) is still the pride and ornament of the garden. Dr. Falconer has ascertained satisfactorily that it is only seventy-five*

years old: annual rings, size &c., afford no evidence in such a case, but people were alive a few years ago who remembered well its site being occupied in 1782 by a Kojoor (Date-palm), out of whose crown the Banyan sprouted, and beneath which a Fakir sat. It is a remarkable fact that the Banyan hardly ever vegetates on the ground; but its figs are eaten by birds, and the seeds deposited in the crowns of palms, where they grow, sending down roots that embrace and eventually kill the palm, which decays away. This tree is now eighty feet high, and throws an area 300 feet¹ in diameter into a dark, cool shade. The gigantic limbs spread out about ten feet above the ground, and from neglect during Dr. Wallich's absence, there were on Dr. Falconer's arrival no more than eighty-nine descending roots or props; there are now several hundreds, and the growth of this grand mass of vegetation is proportionally stimulated and increased. The props are induced to sprout by wet clay and moss tied to the branches, beneath which a little pot of water is hung, and after they have made some progress, they are enclosed in bamboo tubes, and so coaxed down to the ground. They are mere slender whip-cords before reaching the earth, where they root, remaining very lax for several months; but gradually, as they grow and swell to the size of cables, they tighten, and eventually become very dense. This is a curious phenomenon, and so rapid, that it appears to be due to the rooting parts mechanically dragging down the aerial. The branch meanwhile continues to grow outwards, and being supplied by its new support, thickens beyond it, whence the props always slant outwards from the ground towards the circumference of the tree. (Fig. 2.)

Beretningen behøver dog et par uddybende kommentarer. Først de botaniske: Det korrekte videnskabelige navn for Banyan er i dag *Ficus benghalensis* L. Hooker må have valgt at omtale værtstræet som en dadelpalme, *Phoenix dactylifera* L. for nemheds skyld. I ældre eller næsten samtidige gengivelser af historien er værtstræet eksplicit nævnt som en palmyrapalme; det forekommer mere sandsynligt, dels er sidstnævnte

-
- 1 Had this tree been growing in 1849 over the great palm-stove at Kew, only thirty feet of each end of that vast structure would have been uncovered; its increase was then proceeding so rapidly, that by this time it could probably cover the whole. Larger banyans are common in Bengal; but few are so symmetrical in shape and height. As the tree gets older, it breaks up into separate masses, the original trunk decaying, and the props becoming separate trunks of the different portions.

Fig. 1. En kvæler på angreb. Fra en lille fugleklat i palmens top har den nye *Ficus* udviklet sig til en fin grøn busk med solide støtterødder. I de fleste kulturer udryddes den slags ukrudt med hård hånd, men i den botaniske have i Kolkata har man af pædagogiske årsager ladet enkelte snigmordere få frit spil. Dramaet finder sted på en lille våd tue i en større sø, så en nærmere artsbestemmelse er ikke foretaget. Foto: Michael Sterll.

Fig. 2. Inde i *The Great Banyan*. Her ses den af Hooker beskrevne dyrkning i praksis. Alle stammerne i denne skov er det ene, samme træ, hvor de udhulede bambus styrer nye støtterødder som teltbarduner. Mens der ellers overalt i haven er frodigt grønt under de store træer, er jorden under *The Great Banyan* helt nøgen. Foto: Michael Sterll.

art langt hyppigere i Bengalen, dels vil en daddelpalme næppe kunne trives i det fugtige og stærkt saltholdige marskområde, der dengang som nu konstant bliver gennemvædet af flodens opstrømmende tidevand fra Den bengalske Bugt. Derimod er palmyrapalmen, toddy- eller sukkerpalmen, en af områdets mest værdsatte nytteplanter, hvoraf alle dele finder anvendelse. Eller rettere palmyrapalmerne; også *Phoenix sylvestris* (L) Roxb. er kendt som palmyrapalme. Men også et par andre detaljer kan behøve lidt forklaring: Den have, som Hooker omtaler, er den botaniske have ved Calcutta, som omtales mere grundigt i det følgende, Nathanael Wallich (1785-1854) er tidligere blevet grundigt omtalt i bind XX – 2002, og Dr. Falconer er den skotskfødte kirurg Hugh Falconer (1808-65), der fik det utaknemmelige job at genoprette den mishandlede botaniske have i Calcutta og gjorde det med stor pligtskyldighed og succes, selv om han i dag nok bedst huskes som grundlægger af indisk palæontologisk forskning og dens betydning for Charles Darwins ideer. Hookers fremstilling bærer tydeligt præg af at være skrevet kort før dr. Wallichs død og få år efter skandalen omkring haven i Calcutta, som Wallich ved sin pensionering i 1847 havde efterladt som en internationalt anerkendt pragtinstitution, der var blevet kendt som „*Dr. Wallich's pet*“, men som få år senere at var blevet reduceret til en ruin. Først og fremmest på grund af kompagniets, *The most Hon'ble East India Company's*, miserable økonomi, men også som følge af de følgende direktørers museale inkompetence. To generationer af slægten Hooker, der begge endte karrieren i direktørstolen for *The Royal Botanic Gardens, Kew*, havde involveret sig i sagen; den ældre Hooker, William Jackson Hooker (1785-1865), var en af Wallichs nærmeste venner og fortrolige, og den yngre Hooker, Joseph Dalton Hooker, var vokset op med familien Wallich som et elskeligt og eksotisk pust fra den store Verden for senere at opleve den berømte danskfødte botaniker som en inspirator på linie med von Humboldt og medlemmer af dynastiet deCandolle. (Fig. 3).

Himalaya Journals var i sin førsteudgave tilrettelagt som et prestige-projekt, der mest sigtede imod at gøre den yngre Hookers navn kendt i de rigtige kredse. Det var hans allerede velrenommerede fader, der tog sig af opgaven. Det botaniske samfund i Storbritannien bestod i første halvdel af 1800-tallet dels af en mindre gruppe egentligt professionelle med en baggrund som kirurger, læger og apotekere, dels af en noget større gruppe af gentlemen-scientists: godsejere, lærde humanister, højere embedsmænd herunder verdslige som kirkelige og

Fig. 3. Direktørboligen i *India Botanic Garden*. Denne så sørgeligt forfaldne villa dannede ramme om Roxburghs, Wallichs og Falconers forskning og familieliv. Unge Hooker tegnede et aldeles bedårende billede af huset set fra floden med dets private anløbsrappe for direktørens tjenestechalup, og Galatheas hornorkester spillede ved afsejlingen „Kong Christian“ som hyldet til gamle Wallich, der vinkede farvel fra balkonen. Foto: Michael Sterll.

Fig. 4. De officielle data. Store træer kræver store etiketter. Her på engelsk, hindi og bengali. Foto: Michael Sterll.

militære samt ikke mindst af deres hustruer. Udgivelsen, der i rigt mål var prydet af den unge Hookers mesterlige illustrationer, sigtede mod begge grupper, og en meget stor del af det beskedne førsteoplag blev sendt som personlige hilsener fra direktøren i Kew til hans mange indflydelsesrige venner og bekendte. Den er et stykke fornemt boghåndværk, og det er denne udgave, jeg omtaler som næsten ubetalelig. Men værket blev godt modtaget og viste sig meget hurtigt at appellere til andre læsere, ikke mindst til en yngre læserkreds, og bogen blev derfor flittigt genoptrykt i mindre prætentløse rammer. Himalaya Journals blev en af de bøger, der fik mange unge mænd til at vælge en karriere i Imperiets tjeneste.

I dag er Banyan-træet blevet udnævnt til Indiens nationaltræ, og *The Great Banyan* er blevet logo for Wallichs gamle have i Calcutta, i dag *India Botanic Garden, Kolkata* og for den store forskningsinstitution og det vigtige administrative center, der med navn af *Botanical Survey of India* skal holde styr på subkontinentets planterigdomme, opretholde herbarier og botaniske haver i Indiens forskellige klimazoner og koordinere udgivelsen af floraværker for såvel de enkelte delstater som for hele nationen. (Fig. 4.) Det er værd at bemærke, at den botaniske haves logo viser et træ, der stod på sin plads allerede inden haven blev anlagt. India Botanic Garden i Kolkata eller, som den hed fra starten, *The Hon'ble Company's Botanic Garden, Calcutta*, blev grundlagt af det Britiske Ostindiske Kompagni på oberst Kyds initiativ i 1787. Ved siden af sine officielle forpligtelser i Kompagniets tjeneste var han som mange af sine kolleger en ivrig og kompetent amatør-naturhistoriker med hang til det botaniske og dybt engageret i tidens økonomiske tænkning, og kompagniet forstod at værdsætte sådanne medarbejdere. På trods af, at det ganske overskred beføjelserne hos generalguvernøren og hans udstationerede medarbejdere i Fort William i Calcutta at foretage sådanne dispositioner, blev anskaffelsen af det store areal til en nyttig botanisk have øjeblikkeligt sanktioneret af direktørerne i *India House* i London. Med Robert Kyd som sin første superintendent og med et af tidens største navne indenfor naturhistorisk forskning, Sir Joseph Banks, som en trofast støtte udviklede den nye have sig hurtigt til at blive et af de største og vigtigste forskningscentre indenfor den økonomiske botanik i nøje samspil med alle botaniske havers moder i Kew. Fra begyndelsen blev den nye have endog anlagt med endnu større proportioner, men i dag disponerer haven i Kolkata over kun 110 hektarer mod Kews 120. Mens Kew fik mulighed for at ekspande-

re, måtte haven i Kolkata efter sin storhedstid under Robert Kyds, William Roxburghs og Nathanael Wallichs ledelse afgive et større område til den nyetablerede institution, der i dag er kendt og anerkendt som *Bengal Engineering and Science University*.

Som noget ganske nyt, men i fuld overensstemmelse med den økonomiske tanke blev Kyds botaniske have fra sin første start også udlagt som en offentligt tilgængelig park. Det skulle være muligt for enhver god borger at erhverve sig nyttig viden og at benytte denne viden til at bidrage til sit samfunds vækst. Sammen sikrede forskerne i de to haver og i deres talrige satellithaver Imperiets helt konkrete overlevelse ved at sætte dyrkningen af Kinintræet, *Cinchona officinalis* L. i system, mens en stor del af den økonomiske ekspansion blev baseret på arbejdet med brødfrugt fra Tahiti og bomuld og gummi fra Brasilien. Eksemplerne er legio. De i denne artikel nævnte superintendenter for haven i Calcutta havde alle til fælles at være alvorligt angrebne af malaria. For dem var malariabekæmpelse en eksistentiel sag. Forskningen var ikke altid ren oeconomie eller idealisme.

Men Kyd og langt de fleste af hans mange efterfølgere havde også fuld forståelse for havens dekorative, parkmæssige og landskabelige funktioner, og med den stigende interesse for eksotiske have- og stueplanter kom indsamling, opformering og eksport af sådanne også til at spille en væsentlig rolle i økonomien. Fra direktørboligen i haven ved Calcutta blev ikke bare introduktionen af thedyrkning på det indiske subkontinent styret, men også introduktionen i europæiske haver af *Camellia*, *Clematis*, *Pleione*, *Primula*, og *Rhododendron*. Men det var ikke problemfrit at være direktør i verdens største botaniske have; malaria var som nævnt alle tropebotanikeres hverdag, og så sent som i slutningen af 1800-tallet blev en direktør på sin morgentur overfaldet og dræbt af en tiger umiddelbart uden for havens herbarium.

I sin korte tid i direktørstolen led Kyd mange fagligt-botaniske nederlag. Han introducerede mere end 350 nye taxa i haven, både nytteplanter fra tropernes regnskove og de europæiske frugttræer og -buske, som de udstationerede englændere savnede så inderligt. Mange af de udstationerede officerer og medsendte regimentskirurger sendte jublende breve hjem til familien, hvor de beskrev lykken over at have overskredet de frygtelige bjergpas mod Himalaya med de morderiske stammekrigere, oftest i en komfortabel bærestol, for så på bjergkædens indiske nordside at genfinde et engelsk landskab med vilde blåbær og brombær. Men som regel led de nyintroducerede planter, såvel

Fig. 5. Rule Britannia. På *Park Street Cemetary* genfinder vi en lang række af 1800-tallets førende tropebotanikere, naturhistorikere og filologer. Det var kun et fåtal, der oplevede at se deres egne værker udgivet. Nu hviler de bag smuldrende kopier af Piranesis romerske prospekter. Foto: Michael Sterll.

som mange af de udstationerede embedsmænd og hustruer, en krank skæbne i det typiske monsunklima i Bengalen, hvor der alt efter årstiden kan være både meget varmt og fugtigt og meget køligt og tørt. Hverken velegnet til tropiske regnskovsplanter eller til tempererede frugttræer. Det store Ganges-delta med dengue-feber, malaria og dysenteri var heller ikke specielt venligt imod tilrejsende. Et besøg på *Kolkatas Park Street Cemetery* med dens utallige dybt bedrøvelige og inderligt romantiske indskrifter hører til vores opholds mest sentimentale journeys. (Fig. 5.) Det blev de nyetablere havebyer og satellithaver i Darjeeling, i Simla og i andre bjergrige områder, der kom til at stå for den væsentlige assimilering af de nye, det være sig planter som embedsmænd, men den økonomiske tanke bag Kyds haveprojekt viste sig bæredygtig. Oberstens helt personlige kælebarn forblev dog *The Great Banyan*, der med tiden antog endnu større dimensioner end i Hookers beskrivelse. (Fig. 6.)

Ficus benghalensis er en plante, der meget tidligt fik en plads i historien. Ikke bare i botanikkens historie, men også i den rigtige.

Allerede de klassiske græske forfattere vidste, at Alexander den Stores græsk-makedonske hær havde kunnet skjule sig i skyggerne under et enkelt banyantræ. Det kan ved første øjekast forekomme som en gigantisk skipperskrøne, men i virkeligheden ville Alexanders egentlige angrebsstyrke så udmærket kunne skjule sig under et træ af størrelse som The Great Banyan i Kolkata, og når man i dag står et eller andet sted imellem det historiske træs utallige stammer og rødder sammen med en fire til fem velopdragne indiske skoleklasser, forekommer historien ikke helt usandsynlig. Arten har fået sit bengalske navn efter de rejsende handelsmænd, banyans, der ofte slog sig ned med deres varesortiment i træets skygge.

Etnobotanik. I modsætning til andre af slægtens medlemmer har banyan-træet, på én undtagelse nær, aldrig haft nogen større økonomisk betydning. Vel først og fremmest fordi træet var beskyttet af religiøse forestillinger og yderligere velanskrevet som landsbyens fælles samlingssted og som markedspladsens skyggetræ. *Ficus benghalensis* omtales kun kursorisk i standardværker om handelstømmer. Veddet anvendes i beskeden omfang som snedkertræ og som vådtømmer, men ellers stort set kun som brænde og til trækul. De forveddede lufrødder, der er seje og elastiske, har været anvendt som teltpæle, spadserestokke og kæpskiner. De små figner har været spist i mangel af bedre og har fundet en beskeden plads i folkemedicinen. Imellem de mere kuriøse anvendelser er latexsaftens brug som fuglelim og som skumregulerende middel i øl. Udover enkelte pragteksemplarer, der mest dyrkes for deres dekorative kvaliteter og som samlingssteder i landsbyerne, betragtes arten, som andre kvælerfigner, mest som et besværligt ukrudt.

En engelsksproget, indisk avis, *Times of India*, bragte således 29.-1.-2006 følgende korte orientering om træets religiøse betydning:

Banyan is considered king of trees and it is supposed to house the Trinity of gods – Brahma in its roots, Vishnu in its trunk and Shiva in its branches and leaves. Traditionally, Hindu women worship either Banyan or Pipal tree on the occasion of Vata Purnima in order to have a long married life and to get the same husband in their next birth too.

I buddhistisk tradition har den nærtbeslægtede *Ficus religiosa* L., Pipal eller Peepul en tilsvarende betydning. Det var i skyggen af en sådan, at

Fig. 6. Et enestående træ. Næsten hele dette „skovbryn“ udgøres af ét enkelt træ. I dets dybe skygge ville der snildt være plads til såvel Alexanders sværtbevæbnede hoplitter som til hans hjælpetroppers krigsefanter. I dag møder man nu mest interesserede skoleklasser. Foto: Michael Sterll.

Sathira Gautama fandt erkendelsen, og i traditionel indisk plantelære opfattes de to træer som udtryk for henholdsvis det mandlige princip hos Banyan og det kvindelige hos Peepul. Begge træer har således en central rolle i de to religioners mytologier.

Skjoldlus og shellac. Hvor træet selv ikke har haft den store økonomiske betydning, har dets meget karakteristiske ledsager, lak-lusen, haft stor betydning såvel lokalt som i international handel, og den betydning er fortsat betydelig. Lak-lusen, *Laccifer lacca* Kerr er endog ikke begrænset til udelukkende at trives på banyantræer. Lak-lusen er en skjoldlus, der hører til i underfamilien Lacciferinae i Coccoideae. Skjoldlus omfatter, foruden mange plagsomme skadedyr, også enkelte medlemmer af betydelig positiv økonomisk værdi. Jeg behøver blot at nævne den nært beslægtede mexicanske cochinille-lus, *Dactylopius coccus* Costa (Dactylopiidae), der frembringer cochinille eller carmin, i århundreder verdens dyreste farvestof. Alle danske børn vil kende det fra tandlægens „afslørings-piller“ til kontrol af korrekt tandbørstning og fra „røde pølser“, mens andre muligvis vil kende det fra kosmetik e.g. læbestifter. For da slet ikke at nævne Campari og mørk vermouth.

Det er et af de få lysægte farvestoffer, der kan nydes uden påviselige giftskader. Eller Mellemøstens kermes-lus, der frembringer en nogenlunde tilsvarende, men meget ringere erstatning. Men lak-lusen er så afgjort den vigtigste kommercielle lus. Et af de områder, der havde en de økonomiske botanikeres store bevågenhed var netop lak- og fernisproduktion, så oberstens begejstring for sit store træ kan meget vel have været andet end ren æstetik.

Lusen hører til imellem de insekter, der har ufuldstændig forvandling. Nymferne forlader deres beskyttede bolig under moderlusens skjold, og efter en ganske kort vandring slår de unge hunner sig ned i kontakt med saftførende nerver på en passende plante. Ofte indskrænker denne vandringsfase sig til ganske få centimeter, mens hannerne er noget mere omstrejfende og deres livscyklus ganske kort. De systemiske gifte, der tidligere blev benyttet også herhjemme i bekæmpelse af sugende og gnavende vegetarer, er i dag stort set forbudte selv for professionelle. Der er dog ingen, der vil drømme om at bekæmpe de hér nævnte lus. De behandles som værdsatte husdyr; træer, der endnu ikke er inficerede, okuleres med luseangrebne kviste.

Den modne hunlus ernærer sig af moderplantens saftstrøm og udskiller affald og overskud som „honningdug“, der hurtigt størkner. Lusen formerer sig under det beskyttende skjold, i mangel af bedre ved partenogenese, og de unge nymfer fortsætter cyklus. Træernes tynde kviste er ofte dækkede af et centimetertykt, ravlignende lag af shellak, der efterfølgende indsamles og videreforarbejdes. Det er altså deres sekret og ikke dyrene selv, der benyttes i produktionen. Kvistene knuses og behandles med alkohol, der opløser honningduggen. Opløsningen med dens store mængder af døde lus og andre forureninger filtreres igennem flere lag stof og ender på et stykke groftvævet bomuldsstof. Efter tørring knuses den tørrede shellak ud som tynde skaller. Der er fortsat nogen usikkerhed om, hvorvidt handelsvaren har fået sit navn fra de oprindelige skjoldlus eller fra det færdige produkts skællignende udseende.

Viderebehandlingen forudsætter håndværksmæssig kunnen, og lakproduktionen er fortsat en velanskreven økonomisk sikkerhed for mange ludfattige mennesker. Netop af den grund spiller fremstillingen af shellak en vigtig rolle i bestræbelserne for at etablere en bæredygtig landbrugsproduktion i mange truede områder. Fremstillingen af shellak har været kendt i Indien siden bronzealderens begyndelse for ca. 3.200 år siden, og i dag er produktionen ikke blevet mindre be-

Fig. 7. Små børn, små glæder. Måske ikke en gruppe vordende dendrologer. Men en stump vandrør og lidt sejlgarn kan gøre selv et besøg i formeringsafdelingen til en oplevelse. Foto: Michael Sterll.

tydningsfuld. Et tyndt lag shellak beskyttede den kostbare bronze mod luftens angreb, det gjorde selv ubrændt lertøj vandtæt, det beskyttede murværket og de kunstfærdige frisurer i regntiden. Og først og fremmest var det aldeles ugiftigt i modsætning til så mange andre former for lak. Shellak kom til Europa med karavanerne, karakkerne og karavellerne. Shellak sikrede renæssance-kunstnernes maleriers og apotekernes pillers overleven, og det gør shellak fortsat. Shellak gjorde de polerede møbler almindelige; det er ikke lakken, men opløsningsmidler, der skaber problemer; shellak er stort set uopløseligt i andet end alkoholer.

Vækst. *Ficus benghalensis* er en virkelig kvæler; Hookers omtale af The Great Banyan's tidligste år er ganske dækkende for mange af slægtens arter som helhed. Fignerne spises mest af fugle, og frøene spredes som beskrevet. Den nye plante starter som epifyt, men sender hurtigt et eller flere uspecifiserede skud ned mod jorden. Skuddene vil ofte sætte sig fast på værtstræets stamme, mange vil aldrig nå helt ned, og vil i plantens første år alene tjene til forankring, men de kan også

hænge ganske frit. Når skuddet får jordkontakt, etablerer de underjordiske dele sig som rødder, mens den frie del forvedder til en ægte stamme. Efter få år vil den lille epifyt have udviklet så mange jordsøgende og tilhæftende skud, at værtræet kvæles. Efter endnu nogle år rådner det væk; i mange botaniske samlinger kan man finde eksemplarer af sådanne kvælere af form som en lang, hul søjle af forveddede og sideværts forbundne skud. Selv om vi her taler om træets „normale“ vækstform, har *F. benghalensis* og de mange andre kvælerfigner ikke dermed bare skåret den gren over, de selv sidder på. De formeres ganske let ved almindelig såning og, på trods af Hookers opfattelse, ved aflægning og som stiklinger. De også herhjemme meget værdsatte „stueplanter“, *F. benjamina* L. og *F. elastica* Roxb. ex Hornem., er begge typiske kvælere, men det materiale, der er i handelen er som regel meristemformeret og drevet frem som almindelige potteplanter.

Figen-slægtens ganske særlige samliv med ofte artsspecifikke hvepse og slægtens komplicerede bestøvningsforhold gælder også for *F. benghalensis*, der udmærker sig ved ikke at have blot én, men hele to meget forskellige, samlevende, der fordeler deres indsats imellem større og mindre blomster og imellem de to årlige blomstringer.

Med tiden antager den tidligere epifyt karakter som et selvstændigt træ. Fra at være en kun fingertyk „lian“ udvikler hovedstammen sig til kraftigt træ med store brædtrødder, men fra kronens vandret voksende grene sender træet fortsat nye skud mod jorden. Hvis hovedstammen går til, overtager de dens funktioner. Normalt vokser disse skud aldeles lodret ned, men da The Great Banyan er blevet til et kulturfænomen, sørger man i dag helt efter Hookers beskrivelse for at dirigere sådanne skud ned mod jorden i udhulede bambusrør i vinkler som teltbarduner. Det ser højst unaturligt ud, men det virker. Alle iagttagelser tyder på, at *F. benghalensis* er nærmest autoimmun, etablerede eksemplarer angribes ikke af nytilkommene, det være sig nære slægtninge eller andre epifytter. Alligevel har nyere DNA-analyser demonstreret, at nogle af de bedst kendte eksemplarer på ingen måde er rene kloner. Siden 1782 har træet været udsat for talrige orkaner, oversvømmelser med brakvand, påsatte brande, almindelig misrøgt og et enkelt jordskælv, men det står der stadig. Med sin nuværende status som nationalklenodie forekommer dets fremtid sikret.

The Great Banyan har i dag tilmed antaget endnu mere forbløffende dimensioner end i Hookers beskrivelse. Det dækker mere end 1.6 hektarer og har en omkreds på over 450 meter. Antallet af etablerede

lufrødder er blevet opgjort til ca. 1.800. Disse angivelser skal tages med forbehold; de forekommer på ingen måde misvisende og da slet ikke overdrevne, men de er fra slutningen af 1900-tallet, og træet vokser fortsat frodigt og forsøges ikke begrænset. Den oprindelige hovedstamme er gået til efter et lynnedslag i begyndelsen af 1900-tallet og er i dag markeret med et monument ganske som monumenterne for havens første direktører; et fodboldbanestort område omkring den oprindelige stamme er indhegnet for at gøre det muligt at følge denne del af træets videre udvikling uden forstyrrende indgriben. Med sin tætte krone lukker træet stort set alt lys ude, og med rødder, der hævdes at kunne trænge ned til 150 meters dybde, dræner det grunden yderst effektivt. I litteraturen forekommer et par enkelte andre pragteksemplarer af arten; et træ i Pona i det vestlige Indien er af nogenlunde samme dimensioner, og fra Hawaii kendes en anden kæmpe, der dog er næsten hundrede år yngre. Her er der dog tale om import.

Under et ophold i India Botanic Garden i begyndelsen af 2006 i forbindelse med vort igangværende Wallich-projekt havde Ib Friis, Botanisk Have & Museum, og jeg lejlighed til dels at se det historiske træ under kyndig vejledning af dr. H.G. Chowdhery, leder af det nationale botaniske bibliotek og herbarium, men også til at se en lang række eksempler på tilsvarende kvæleres udvikling. Haven må i dag opfattes som aldeles tigerfrit område; selv om vagterne fortsat er udrustede med automatrifler, er det store flertal af besøgende almindelige børnefamilier, forelskede par og skoleklasser. (Fig. 7.) Vort besøg fandt sted i årets koldeste og mest tørre periode. Her, som overalt i deltaet, var der ingen tegn på manglende vandforsyning, blot var de grønne planter dækket af et tykt lag støv. De bratte skift imellem koldt og tørt og varm og vådt generer helt tydeligt heller ikke de mange og meget forskellige arter af palmer, der dyrkes i haven. De store væksthuse er kun indhegninger med trådnæt i vægge og tag, dels til skygning og dels som beskyttelse mod aber, børn og fugle. Det eneste glashus rummer havens beskedne kaktussamling, der har behov for beskyttelse imod monsunregnen.

For en historiker med hang til det botaniske var det en særlig fornøjelse at besøge stedet sammen med en botaniker med hang til det historiske. En stor tak for stor inspiration og talløse rettelser.

SUMMARY

A brief history of the majestic specimen of *Ficus benghalensis* in India Botanic Garden, Kolkata and of its close relatives, botanic and human. A few comments on ethnobotany.

LITTERATUR

Hooker, J.D., 1854: *Himalayan Journals; or, Notes of a Naturalist in Bengal, the Sikkim and Nepal Himalayas, the Khasia Mountains &c.* – London.

FORMANDSBERETNING 2005

FOR DANSK DENDROLOGISK FORENING

I 2005 fortsatte bestyrelsen med at følge op på de beslutninger, som blev truffet på bestyrelsens heldagsseminar i Silkeborg i 2003, således at der sker en bredere geografisk fordeling af foreningens aktiviteter, og at der lægges mere vægt på ekskursioner og kurser end på rene foredrag.

Der er ligeledes fulgt op på beslutningen om at opprioritere udlandsekskursionerne i foreningsregi. Denne gang skulle turen gå til Sydafrika.

På aktivitetssiden har der i overensstemmelse hermed været afholdt både et pænt antal indenlandske og udenlandske ekskursioner og flere kursus-/videnprægede tilbud samtidig med at der blev gennemført en stor udlandsekskursion af 14 dages varighed til Sydafrika.

Foreningens totale tilbud på aktivitetssiden har ligget på et let forhøjet niveau med 8 arrangementer plus et orienteringsmøde om turen til Sydafrika.

Indholdet af aktiviteterne har dog været anderledes end tidligere med 2 kurser/videntilbud, 1 dobbeltarrangement bestående af et selvstændigt foredrag efterfulgt af et lysbilledforedrag fra en udlandstur, 1 julemøde med lysbilledforedrag fra en udlandstur samt 2 indenlandske ekskursioner og 2 udenlandske ekskursioner, henholdsvis til Syd-sverige og Sydafrika.

De to kurser om henholdsvis vegetativ formering og frøformering blev gentaget som forudsat, men nu med modsat geografisk placering som i 2004, sådan at forstå at det kursus, som blev afholdt i Jylland i 2004, blev afholdt på Sjælland i 2005 og omvendt for det andet kursus.

Kurset om frøformering blev vi dog af praktiske årsager nødt til at afholde på Statens Planteavlsstation i Humlebæk også i 2005, hvilket betød at jyderne måtte transportere sig helt til Sjælland for at komme med på kurset. Da jyderne på den måde blev påført ekstra udgifter i forhold til det lovede, besluttede bestyrelsen at kompensere jyderne for broafgiften, hvis man satte sig sammen i fulde biler. Dermed blev